

Edgars Imants Siliņš, "Lielo patiesību meklējumi"

Siliņa pabiezais, gaišbrūnais sējums ar Ešera grafiku un fraktālajiem zibeņiem uz vāka piesaista uzmanību. Grāmata par filozofiskām idejām zinātnē? Izklusās interesanti. Grāmata par šo tēmu latviski; vēl jo vairāk, latviešu autora darbs – divtik interesanti. Kaut ko tādu tiešām bieži negadās redzēt! Vienlaikus patiešām plašs tēmu klāsts, bet vienotas struktūras saglabāšana, kuru rada grāmatas kopējais vadmotīvs, Nilsa Bora (*Niels Bohr*) formulētais komplementaritātes princips – arī nav slikti. Edgara Imanta Siliņa filozofisko eseju krājums "Lielo patiesību meklējumi" (LPM) piesaista ne tikai ar tematiku, bet arī ar autora personību – īsi pirms grāmatas pirmā izdevuma aizsaulē aizgājušais Siliņš ir bijis LZA akadēmiķis un habilitēts fizikas doktors. Kopumā LPM pretendē uz vietu tajā grūti definējamajā grāmatu kategorijā, kuru varētu apzīmēt ar vārdiem "intelektuālais bestsellers". Diemžēl nākas atzīt, ka LPM ir spilgts piemērs tam, kā labs zinātnieks var vienlaikus nebūt arī labs rakstnieks. Vilšanos pēc grāmatas izlasīšanas rada atšķirība starp to, kas grāmata ir un to, kas tā būtu varējusi būt. Es necentīšos kritizēt LPM paustās idejas – gan tāpēc, ka pēc manām domām, pasaulē ir vieta dažādiem uzskatiem, gan tāpēc, ka Siliņa viedoklis nereti saskan ar manējo. LPM problēma ir cita. To par nebaudāmu padara izpildījuma kvalitātes trūkums; tā sastāv no kļūdainas zinātnes un sliktas filozofijas. Tomēr par visu pēc kārtas.

Grāmatai dots raksturojošs apakšvirsraksts: "Esejas par ideju un paradigmu vēsturi no senķīniešu Dao filozofijas un dzenbudisma līdz mūsdienu kvantu fizikai, sinerģētiskai, haosa teorijai un fraktālu ģeometrijai. Paradigmu sasaikne un izomorfisms laikmetu kultūrslāņos Austrumos un Rietumos. Ideju un paradigmu tīkls laika horizontālēs un vertikālēs." Pārāk daudz "lielu" vārdu ar izplūdušām nozīmēm, vai jums tā nešķiet? Par nelaimi, tāds pats izteiksmes veids raksturo arī visu tālāko tekstu. Superlatīvi un krāšņi epitēti LPM ir sastopama tādā pārbagātībā, ka gluži nevilus ilgstošāka iedziļināšanās tajā rada nenovēršamu skepticismu. Pārāk bieža "izcilāko", "ģeniālo", vai, kronis visam, "paradigmatisko" cilvēku un sasniegumu pieminēšana nonivelē šo jēdzienu nozīmīgumu. Kopumā ar pārējo saturu tie liek aizdomāties, cik lielā mērā ar šiem skaistajiem vārdiem tiek segts vienkāršs satura un jēgas trūkums? Siliņš nav apguvis pirmo populārzinātnisku tekstu autora bausli – rakstīt vienkārši un saprotami. Kaut arī, kas gan lai zin, cik lielā mērā šī grāmata bija iecerēta kā populārzinātnisks teksts, un cik lielā mērā kā "kaut kas vairāk"? Ja Siliņš pretendē uz ezotēriķa lauriem, tad šāds misticisma apdvests prozas stils ir trāpījums desmitniekā, vienalga, apzināts vai neapzināts. Tikai kas gan tādā gadījumā ir īstā LMP mērķauditorija? Jebkurā gadījumā, šī nav recenzija par LPM kā ezotērisku vai beletristisku sacerējumu, tāpēc tā netiks vērtēta pēc šo kategoriju kritērijiem.

Šķiram tālāk. Par epigrāfu Siliņš likumsakarīgi ir izvēlējis tā saucamo "komplementaritātes principu": dāņu fiziķim Nilsam Boram piedēvētos vārdus "Liela Patiesība ir Patiesība, kuras pretmets arī ir liela Patiesība", publicētus dāņu, angļu, un latviešu valodās. Epigrāfs atstātu labāku iespaidu, ja tā angļu versija nesaturētu nopietnu gramatisku kļūdu (par dāņu versiju nemāku spriest). Jāatzīst gan, ka tās pamanīšana kalpo par labu brīdinājuma signālu tālākajam, jo kopējais dažāda veida kļūdu skaits šajā LPM izdevumā ir pārsteidzoši liels. Kāpēc tā? Iespējams, pie vainas ir tas, ka LPM pirmais izdevums iznāca tikai pēc autora nāves. Ja par semantiskajām kļūdām atbildība jāuzņemas autoram, tad pie sintaktiskajām, manuprāt, būtu vainojama pirmkārt jau redaktora darba kvalitāte.

Grāmatas saturs rāda, ka tā sastāv no 92 neatkarīgām esejām, kuru garums svārstās no nepilnas lappuses līdz vairākiem desmitiem lappušu. Nu, ko – pret nelielu haotiskumu noformējumā man iebildumu nav. Pēc satura redzams, ka LPM skarto tēmu loks ir tiešām plašs – determinisms, relativitātes teorija, kvantu fizika, loģika, informācijas teorija, entropija, dao, iņ un jan, haosa teorija, fraktāli, ģeometrija, arhitektūra, māksla, smadzenes un prāts utt.

Ar LPM iepazīties sāku no man vairāk interesējošām grāmatas nodaļām – tām, kuras saistītas ar loģiku un metafiziku. Jāatzīmē pozitīvais – LPM nav romāns, un to ir ērti sākt lasīt no gandrīz vai jebkuras vietas. Taču te arī pozitīvais beidzas. Iespējams, ka slikto kopējo iespaidu pastiprināja tas, ka tieši šīs nodaļas liekas pašas vājākās visā grāmatā. Kaut gan iespējams arī, ka nodaļas par citām, sev mazāk pazīstamām tēmām, es vienkārši neprotu tik labi novērtēt. Jebkurā gadījumā bez smagas kritikas te nevar iztikt, pat ja esam gatavi Siliņam daudz ko piedot. Ir tikai saprotams, ka neviens no šāda veida grāmatām negaida neapstrīdami loģiskus spriedumus un nevainojamu argumentāciju no vāka līdz vākam; neviens negaida arī perfektu jaunāko zinātnes sasniegumu pārzināšanu it visās grāmatas aizskartajās tēmās. Tieši otrādi; iespēja saskatīt autora mazās kļūdas un diskutablos secinājumus ir viens no iemesliem, kas padara to lasīšanu par baudu – vismaz tikmēr, kamēr šādu nepilnību skaits ir ierobežots. Ir tikai saprotams arī tas, ka LPM skar daudzus strīdīgus vai nespeciālistiem grūti saprotamus zinātnes aspektus. Verot vajā nodalu par Gēdela Nepilnīguma teorēmu, es biju gandrīz pārliecināts, ka atradīšu šīs tēmas interpretāciju, kura būs kļūdaina vismaz dažos aspektos. Tas, kam es nebiju sagatavojies, ir Siliņa nespēja sniegt pat korektu teorēmas definīciju! Tieši tāpat es biju nesagatavots tādām sekojošām "pērlēm" kā: "nepilnīgums [...] veido jaunā paradigmas pamatos, uz kuriem balstās [...] mūsdienu loģiskā domāšana, kas saistīta ar atteikšanos no [...] deduktīvās loģikas primāta". Bet kas tieši ir "mūsdienu loģiskā domāšana"? Un par kādu atteikšanos te vispār var būt runa? Modernā (t.i. pēcvēruslaiku) zinātne vienmēr ir bijusi vairāk balstīta uz induktīvo loģiku caur zinātnisko metodi! Savukārt matemātikā neviens no deduktīvās loģikas, šķiet, negrasās atteikties.

Jau dažus paragrāfus pēc pašai teorēmai veltīto muļķību sērijas Siliņš pārlec uz Gēdela salīdzināšanu ar... Francu Kafku. ("Arī Kafka ar saviem dzīļu psiholoģijas romāniem bija jaunā laikmeta paradigmas iezvanītājs" – tik patosa pilns teikums, ka liek pasmīnēt.) Salīdzinājumam seko lappusi garš stāsts par Gēdela pievēršanos misticismam, un kādas trešās personas pravietiska sapņa apraksts ar Gēdela piedalīšanos. Tad paragrāfs ar Epimenīda paradoksa formulējumu (kļūdainu, starp citu, tāpat kā daudz kas cits šajā nodaļā, un ne jau tikai šajā), un nodaļas noslēdzošais paragrāfs. Nekur visā nodaļā tā arī nav izskaidrotas Gēdela teorēmas matemātiskās sekas un tās iedvesmotie rezultāti, piemēram, datorzinātnē – vārdu sakot tie aspekti, kuri pilnīgi objektīvi pamato teorēmas "paradigmatisko" (ja vēlaties) nozīmi.

Vēl viens iemesls, kas pilnībā liek zaudēt ticību autora spējai pateikt kaut ko jēgpilnu par loģikas tēmu – pat ne pareizu, bet vienkārši saprātīgu – ir viņa nespēja noformulēt formālās loģikas galvenās tēzes, tās pašas, pret kurām autors acīmredzot redz sevi cīnoties. Paanalizēsim fragmentu no 86. esejas: "Aristoteļa formālā loģika balstās uz vienādības likumu, kas apgalvo, ka A ir ir A , uz nolieguma likumu (A nav A), uz trešā izslēgtā likumu (A nevar būt vienlaikus ' A ir ne- A ' un ' A nav ne- A ')."

"Vienādības likumu [...] A ir A " – tik tālu viss ir kārtībā.

"Nolieguma likumu (A nav A)" – tas jau vairs neizskatās gluži pareizi. Konkrētāk: tas ir acīmredzami pretrunīgs ar pirmo principu, jo kā gan A vienlaikus varētu būt A un nebūt A ? Tomēr var viegli saprast, ka te patiesībā domāts " A nav ne- A ". Iespējams, labāks formulējums būtu " X nevar reizē būt A un nebūt A ".

" A nevar būt vienlaikus ' A ir ne- A ' un ' A nav ne- A '" – te atliek tikai izaicināt kādu atrast šī vārdu savienojumā jēgu. Man to neizdevās. Nevar pat uzminēt, vai te ir mēģināts formulēt "trešā izslēgtā" vai arī bezpretrunīguma likumu. Šādām paviršībām nav vietas formālajā loģikā – sfērā, kura prasa maksimāli precīzu izteikšanās veidu.

Salīdzinājumam: viens no veidiem, kā korekti formulēt trīs sholastiskās loģikas principus:

- identitātes likums: $A \leftrightarrow A$, A ir identisks ar A
- bezpretrunīguma likums: $\sim(A \ \& \ \sim A)$, reizē nav spēkā A un ne- A
- trešā izslēgtā likums: $A \vee \sim A$, reizē ir spēkā vismaz viens no A vai ne- A

Jāpiezīmē, ka formālā loģika mūsdienu izpratnē ietver daudz dažādu formālo sistēmu, kurās izmantotās aksiomas gan skaita, gan būtības ziņā var stipri atšķirties no šīm trim. Līdz ar to jau pati runāšana par "trim loģikas likumiem" ir neprecīza un novecojusi.

Jāatzīst, ka Siliņš nav vienīgais, no kura var prasīt atbildību par šī definīcijas mēģinājuma neveiksmīgumu. Īsts kuriozs ir viņa izmantotais avots: lai gan konkrēta atsauksme uz izmantoto avotu pie definīcijas nav norādīta (vai tikai to nevar klasificēt kā plaģiātu?), neliela izpēte ļāva secināt, ka tā nāk no... nē, ne no Aristoteļa "Metafizikas", kurā tie ir pirmoreiz rakstiski formulēti, ne no kāda cita loģiķa vai zinātnieka darba, bet gan no Ērika Fromma "Mīlestības mākslas" latviešu tulkojuma... (Jā, un ne mazāk kuriozs ir fakts, ka Siliņš tā arī nav papildējis izlasīt nevienu loģikas grāmatu; vismaz viņa literatūras rādītājā tādu nav.) Jāsāk ar to, ka jau paša Fromma, kurš nebūt nav šīs jomas speciālists, darba oriģinālā šī definīcija ir nelielā mērā kļūdaina un relatīvi miglaina – interesenti var paši to pārbaudīt. Tomēr laivas tiesa vainas par konkrētas frāzes raksturu, šķiet, jāuzņemas Fromma tulkotājam, kura acīmredzami nav sapratusi tās tehniskās nianšes, kuras padarītu šo tehnisko frāzi ne tikai sintaktiski korektu, bet arī semantiski jēgpilnu.

Tālāk Siliņš definē "paradoksālo loģiku" kā tādu, kura vienlaicīgi pieļauj, ka X ir A un $\neg A$. Nav gan īsti skaidrs, kuru no trijiem viņa uzskaitītajiem pamatlikumiem tad, Siliņaprāt, tāda situācija pārkāpj. Tomēr sekojot vispārējai interpretācijai, pieņemsim, ka tas ir bezpretrunīguma likums. Tātad paradoksālā loģika pieļauj paradoksus un līdz ar to ir būtiski svarīga komplementaritātes principam. Par nelaimi, tai piemīt arī citas īpašības, kuras Siliņš saprātīgi izvairās pieminēt. Piemēram, tā ir antiintuitīva, kas liek tai nonākt pretrunā ar citur Siliņa veikto intuīcijas slavināšanu. Ak jā, bet pretrunas jau nav nekas sliktas... Par nelaimi, pretrunu akceptēšana noved pie tā, ka pierādīt ir iespējams pilnīgi jebko. Pat Siliņam droši vien nākas atzīt, ka šī principa atmešana nav nekāda mazā lieta. Daiļrunīgi par bezpretrunīguma principa nepieciešamību izteicies viduslaiku arābu domātājs Avicenna: "Katru, kurš noliedz bezpretrunīguma likumu, vajadzētu sist un dedzināt, līdz viņš atzīst, ka tikt sistam nav tas pats, ka netikt sistam, un ka tikt dedzinātam nav tas pats, kas netikt dedzinātam".

Kopumā no LPM lasīšanas iegūtais efekts ir patīkama miglainības sajūta, kuru var salīdzināt ar to, kura rodas pēc iepazīšanās ar dienas ziņām. Īsu brīdi liekas, ka esi uzzinājis daudz kā jauna, bet jau pēc dažām dienām no tā prātā nekas vairs nav palicis pāri. Grāmata ir vāja jēdzienu izskaidrotāja ne tikai tad, kad tā runā par loģiku un matemātiku, bet arī, kad par pievērsas autora profesionālajai jomai – fizikai. Protams, formulu un teorijas nepietiekamības ziņā LPM nav vienuļa un daļa šo īpašību ar daudzām populārzinātniskām grāmatām, starp kurām ir arī daudzi uzteicami darbi. Galu galā, arī populārās Stīvena Hokinga (*Stephen Hawking*) plašai auditorijai paredzētās grāmatas raksturo pilnīga atteikšanās no matemātiskajām formulām. Tomēr Hokinga gadījumā šāda konsekventa attieksme patiešām panāk arī daudz labāku lasāmību. Siliņš turpretim ne tikai nedod materiāla izprašanai pietiekošu tehniskās informācijas daudzumu – vēl sliktāk, viņš to dozē tik kazuistiskā veidā, ka tas vienmēr kalpo viņa uzskatu pamatošanai. (Acīmredzot uz paša Siliņa uzskatiem komplementaritātes princips neattiecas, jo nevienā vietā viņš neliek nojaust, ka būtu gatavs kā pareizus pieņemt arī tiem pretējos.)

Piemēram, runājot par fiziku, Siliņš izdara relatīvi labu darbu 86.6. nodaļā iezīmējot intelektuālo fonu Einšteina un kvantu mehānikas aizstāvju diskusijai, kura noveda līdz dažu negaidītu kvantu mehāniskas īpašību vispārējai atzīšanai. Viņš parāda, kāda šim strīdam par to, vai deterministiska teorija ir labāka mikropasaules mehānikas aprakstīšanai, bija loma novešanā pie Einšteina–Podoļska–Rozena (*Einstein–Podolsky–Rosen paradox, EPR paradox*) paradoksa formulēšanas, un tai sekojošās pie Bella teorēmas izvirzīšanas un eksperimentālas pārbaudes. Diemžēl tikko kā sakās diskusija par pašu EPR paradoksu, Siliņš pamanās atstāt tāda cilvēka iespaidu, kurš pats nav izpratis šī domu eksperimenta būtību (kas patiesībā šķiet ļoti mazticams, ņemot vērā Siliņa stāvokli zinātnē!). Tālāk, pārejot pie tā, kam likumsakarīgi būt jāšķīst aizsāktā stāsta kulminācijai – pie Bella paradoksa apraksta, Siliņš pēkšņi apstājas. Par pašu Bella teorēmu viņš sniedz vien dažas miglainas frāzes. Runājot par Bella paradoksa eksperimentālo verifikāciju, Siliņš aprobežojas ar dažu skaitļu minēšanu, bez paskaidrojumiem par to nozīmi. Teorētiski tika sagaidīta vērtība "2,7", eksperimentāli iegūta "2,697" – tātad viss

kārtībā, lai ko arī šie skaitļi īsti nenozīmētu! Vēl viņš piedāvā divus eksperimenta attēlus (bet kāda gan jēga no attēliem bez paskaidrojoša teksta?), un izvairās no jebkāda tālāka skaidrojuma ar jaunu paragrāfu ievadošu frāzi "Nepakavējoties pie šī unikālā eksperimenta tehniskās puses...". Bet varbūt vajadzētu pie tās pakavēties? LPM būtu bijusi nesalīdzināmi vērtīgāka, ja tā būtu mēģinājusi to darīt. Protams, ka tehniskie aspekti šeit nav triviāli – ne Bella teorēma, ne ar tās pārbaudi saistītie eksperimenti nezinātājam nav izklāstāmi viena paragrāfa vai vienas lappuses ietvaros. Tomēr tie nav arī nekas tāds, ko tipisks LPM lasītājs (vismaz tāds lasītājs, kurš ticis grāmatā līdz šai vietai) nebūtu spējīgs saprast. Vai gan nebūtu bijis labāk, ja viņam tāda iespēja būtu tikusi dota? Vai nebūtu bijis godīgi pirms Einšteina nosodīšanas par viņa, no šodienas pozīcijām, kļūdišanos, uzsvērt, ka viņa nostājas iemesls bija nevēlēšanās pieļaut antiintuitīvu teoriju klātbūtni zinātnē? Vai gan paša Siliņa tēzes par intuīcijas lomu vairāk neatbilst Einšteina, nekā kvantu mehānikas aizstāvju pozīcijai?

Kas attiecas uz grāmatā izmantoto argumentāciju, tad tā satur īstu formālās spriešanas kļūdu zoodārzu. Būtu pārāk gari dot apverošus piemērus, minēšu tikai izplatītākās problēmas. Siliņa īpaši iemīļots argumenta veids ir atsaukšanās uz autoritāti. Kura savā jomā, kā likums, ir savā jomā "izcilākā", "paradigmatiska", vai, mazākais, "ģeniāla". (Vēl jo smieklīgākas tādas pretenzijas padara autora proponētais relativisma slavinājums un absolūtu patiesību noliegums.) Atsaukšanās parasti sastāv no konteksta izrauta citāta, vai, vēl "labāk" – no neprecīza tā tulkojuma. Tāpat lielu lomu spēlē arī personīgās simpātijas un antipātijas. Varu iedomāties, ka liela daļa LPM lasītāju tikai apsveiks tur pausto nepatiku pret Marksu un Hēgeli (un pret PSRS, kas pasniegta kā viņu filozofijas tiešās sekas), tomēr vērtējot godīgi, nav iespējams nepamanīt zināmu nekonsekvenci Siliņa uzskatos. Kāpēc gan kritizēt tieši dialektiskās filozofijas piekritējus? Ja jau šie divi ir izpelnījušies nosodījumu par nepietiekamu "dialektiskumu" un komplementaritāti, tad kā ar visiem tiem simtiem un tūkstošiem filozofu, kuriem ne dialektika, ne komplementaritātes princips pat sapņos nav rādījušies? Katram pat ar elementārām zināšanām rietumu filozofijas vēsturē ir skaidrs, ka tādu ir vairākums... Šis naids pret "ķeceriem", kas "īsto mācību" nav līdz galam izpratuši, nepatīkami atgādina gan kristiešo konfesiju savstarpējo vēsturisko naidīgumu, gan citu "lielo ideju" adeoptu gatavību iet pāri līķiem savas, vispareizākās, denominācijas taisnības pierādīšanā. Un vēl, kāpēc gan patvaļīgi noraidīt Hēgeļa sludinātās filozofijas beigas un tikpat patvaļīgi atzīt Heidegera sludināto metafizikas galu? (Martina Heidegera no visiem filozofiem!)

Citas problēmas rada Siliņa izklāstam bieži vien raksturīgais vienpusīgums. Piemēram, runājot par apziņu, uz fizikalismu balstīta redukcionisma izklāstam atvēlēta vien pavisam niecīga vieta, lai gan tieši tā ir šobrīd zinātnē un akadēmiskajā filozofijā vadošā pieeja. Vienīgie redukcionisma pārstāvji, kas pieminēti, ir Frensiss Kriks (*Francis Crick*) – viens no DNS atklājējiem – un kāds man nezināms Kristofers Kohs (bez mazākā paskaidrojuma, pie tam tā ir vienīgā reize, kad viņš šajā grāmatā vispār ir minēts). Tūlīt pat seko piebilde, ka "abi [sic!] redukcionisma apoloģēti [...] ir spiesti atzīt", ka tāda pieeja tomēr nespējot izskaidrot visus kognīcijas aspektus. Kaut arī es nebūt neuzskatu, ka jautājums par apziņas dabu būtu atrisināts, tomēr man šķiet, kā tāds intelektuālais negodīgums šajā gadījumā nav attaisnojams. Spiežot pēc šajā pašā nodaļā minētā, Siliņš nebūt nebija analfabēts moderno apziņas teoriju lauciņā. Viņš plaši runā par apziņas pētnieku Deividu Čalmersu (*David Chalmers*), piemin Džona Eklsa (*John Eccles*) un Karla Popera (*Karl Popper*) duālismu aizstāvošo grāmatu "The Self and Its Brain". Kādi bija iemesli nepieminēt blakus viņiem arī tādus vārdus kā Pols Čērčlendss (*Paul Churchland*), vai Daniels Dennets (*Daniel Dennet*), kurš, starp citu, ir publicējis grāmatu ar skaļu nosaukumu "*Consciousness Explained*"? Kāpēc neminēt, ka arī Siliņam simpatizējošais Duglass Hofštadters (*Douglas Hofstadter*) (kuru LPM nezināmu iemeslu dēļ dēvē par "matemātiķi Hofsteteru"), viens no ievērojamākajiem mūsdienu kognitīvās pētniecības iedvesmotājiem, ir redukcionisma piekritējs?

Runājot par filozofiju un kultūru, Siliņš savukārt bieži vien atrodas acīmredzami ārpus savas kompetences robežām. Piemēram, citādi kā par naivu nevar saukt viņa apgalvojumu, ka modernā zinātne ir atrisinājusi Kanta antinomijas, atbildot uz jautājumiem par Visuma

pirmsākumiem laikā un telpā. Arī biežā austrumu kultūra piesaukšana, un Austrumu-Rietumu dihotomijas reducēšana līdz dažiem pamatprincipiem man liekas, lai arī interesanta, tomēr diez vai nopietni ņemama. Tās pamatā ir plaši vispārinājumi, kurus acīmredzot ir bijis vieglāk izdarīt cilvēkam, kura domas lidojumu neapgrūtina un pie zemes nevelk plaša faktu bagāža, atšķirībā no profesionāliem austrumu kultūru pētniekiem.

Izmantotās literatūras saraksts, lai arī apjomīgs, tomēr vairāk atgādina uzskaitījumu "grāmatas, kuras savas dzīves laikā esmu lasījis un izbaudījis", nekā profesionāli sastādītu bibliogrāfiju. Kā jau minēju, patiesi bēdīgs ir jebkādu loģikai veltītu darbu trūkums.

Strukturālās problēmas, kas grāmatai raksturīgas, ir tās juceklīgums un biežā atkārtšanās. Piemēram, DNS un ģenētiskās informācijas glabāšanas un nodošanas mehānisms tiek pirmoreiz pieminēts un diezgan detalizēti aprakstīts 10. nodaļā, kuras nosaukums ir "Jan un viņa pretmeti senķīniešu 'Daodedzin' un 'Idzin' tekstos". Ko lai tur saka... Jāpiebilst, ka šī nodaļā satur patiesi interesantus faktus par binārās skaitīšanas sistēmas vēsturi, tā ka tās izvēle iepazīstināšanai ar DNS būtu zināmā mērā attaisnota, ja vien DNS izmantotu bināro informācijas kodēšanu. Diemžēl tā nav – DNS "izmanto" skaitīšanas sistēmu ar bāzi četri! Vēl vien grāmatai raksturīgs kuriozs ir tas, ka runājot par DNS, Siliņš kā savu galveno avotu par šo tēmu min kādu... "lingvistikas un semiotikas speciālistu".

Kopējam grāmatas tekstam viegli pārlaižot acis, radās iespaids, ka ne Siliņš, ne LPM redaktori nav īsti labi pārzinājuši angļu valodu un citas svešvalodas. Tikai daži piemēri: "*Inequality*" matemātikā nenozīmē "nevienlīdzība"; tas nozīmē gluži vienkārši "nevienādība" – termins, ar kuru ir saskāries jebkurš pamatskolas audzēknis. Grāmatā pārmērīgi lietotais svešvārds "paradigma" nebūt neatbilst angļu "pattern". Džoisa romāna "*Finnegan's Wake*" nosaukums noteikti netiek tulkots kā "Finegana nomods". Lietotā īpašvārdu transkripcija latviešu valodā brīžiem ir, kā minimums, oriģināla. Mauritss Eshers (*Maurits Escher*)? Marejs Gells-Manns (*Murray Gell-Mann*)? Cita starpā, dotais personu rādītis ir neprecīzs, piemēram, tas pats Džoiss grāmatā ir pieminēts biežāk, nekā pēc personu rādītāja to varētu spriest. Lielāks grūtības lasītājam varētu sagādāt tas, kas svešvārdu lietojums grāmatas ietvaros nav konsekvents. Piemēram, 48. lpp pat viena teikuma ietvaros vienas un tās pašas koncepcijas (DNS bāzes molekulu trijnieka) apzīmēšanai tiek lietoti divi dažādi vārdi: triplets un triāde. Jāpiezīmē, ka pēc svešvārdu vārdnīcas, "triāde" ir bioloģijā pieņemts termins – varbūt pie tā arī vajadzēja palikt? Grāmatas pirmais izdevums ir iznācis deviņdesmitajos gados, un var jau novelt šādu defektīvu redaktora darbu un vispārēju izpildījuma paviršību vai nu uz tiem laikiem raksturīgo neprofesionalitāti it visā, vai arī uz finansiālajām grūtībām. Tomēr šodien, ar vairāku fondu atbalstu finansētajos grāmatas atkārtotajos izdevumos, tādi attaisnojoši iemesli vairs nevar tikt pieņemti, it sevišķi, ja veic salīdzinājumu ar citām nesen izdotām grāmatām. Filozofiskās literatūras ziņā Latvijā vismaz pirmskrīzes gados ir bijis novērojams būtisks progress, ko pierāda kaut vai ar formas ziņā tik lieliskie "Liepnieka & Rītupa" izdevniecības "ķieģeliši". Atgriežoties pie LPM – paši par sevi tādi sīki formas defekti nav nekas briesmīgs, tomēr to skaits vien jau norāda, ka līdzīga paviršība raksturo arī saturisko pusi.

Rezumējot, Siliņa darbs šķiet vērtīgs labākajā gadījumā kā vēsturisks dokuments. Daudzo kļūdu un vājās pasniegšanas formas dēļ tas ir nepiemērots pat faktuāla ievadmateriāla vai intereses izraisītāja kvalitātē. Tā faktuālajai daļai trūkst precizitātes, tā argumentatīvajai daļai – spriedumu kvalitātes. Šis piecsimt lappušu lielformāta foliants gluži vienkārši nespēj attaisnot tam iztērēto lasītāja laiku. To nevar nosaukt pat par viegli lasāmu, par spīti autora pārliecīgajai izvairībai skaidrot aprakstīto tēmu tehniskākos aspektus – grūtības sagādās gan milzīgais tēmu loks, kuru grāmata grib aptvert, gan autora tieksme uz sarežģītu argumentāciju un oriģināliem spriedumiem. (Oriģinalitāte ir atzīstama, protams, bet vai populārzinātniskā grāmatā tiešām ir tās īstā vieta?) Visiem, kam interesē līdzīgas tēmas, LPM vietā varu ieteikt izlasīt Duglasa Hofštadtera lielisko (kaut arī pagaidām vēl latviski netulkoto) "*Godel, Escher, Bach*" – darbu, kurš ir bijis arī viens galvenajiem paša Siliņa iedvesmas avotiem. LPM īstā vieta savukārt nav nekur citur kā aizmirstībā, un pēc manām domām – jo ātrāk tur tā nokļūs, jo labāk.